

تبیین شاخص‌های اصلی عملکرد و اندازه‌گیری بهره‌وری دانشگاه‌های بزرگ دولتی ایران

دکتر رحیم دباغ*

دکتر حمید رضا برادران شرکاء**

چکیده

در عصر حاضر، دانشگاه‌ها نقش مهمی در توسعه اقتصاد دانش کشورها دارند و به این دلیل استفاده بهینه از منابع موجود، موضوع مهمی برای مدیریت دانشگاه‌هاست. هدف اصلی این مقاله ارائه الگوی ارزیابی جامع برای دانشگاه‌ها از دیدگاه اقتصادی است که کارایی و تغییرات بهره‌وری و اجزای آن را تفکیک و عوامل مؤثر بر آن را ارائه کرده است. سؤال اصلی، این است که تحولات، کارایی و بهره‌وری دانشگاه‌ها طی دوره مورد بررسی (۱۳۸۱) الی (۱۳۸۶) چگونه بوده است؟ جامعه آماری، کلیه دانشگاه‌های بزرگ وزارت علوم، تحقیقات و فناوری را شامل می‌شود که بررسی آنها در ۳۳ دانشگاه بزرگ انجام شده است. در این مقاله، از روش ناپارامتری تحلیل پوششی داده‌ها برای ارزیابی کارایی و از شاخص مالم کوئیست برای تغییرات بهره‌وری استفاده شده است. انتخاب متغیرهای اصلی برای اندازه‌گیری کارایی و بهره‌وری با روش مطالعه میدانی (دیدگاه‌های متخصصان مربوطه) و تجربیات کشورهای مختلف در مطالعات ارزیابی دانشگاه‌ها مورد توجه بوده است. نتایج بررسی نشان می‌دهد که ماهیت ستانده‌محور، مناسب‌ترین الگو برای اندازه‌گیری کارایی دانشگاه‌های دولتی است. میزان کارایی نسبی دانشگاه‌های مورد بررسی همانند مطالعات دیگر کشورها در ارزیابی نظام‌های آموزشی از سطح بالایی برخوردار است. از بررسی شاخص بهره‌وری دانشگاه‌ها در طی پنج سال متوالی مشخص شد که در بهره‌وری کل آنها تغییرات و پیشرفت محسوسی اتفاق نیفتاده است. با توجه به اینکه بین تغییرات بهره‌وری کل با تغییرات کارایی فناوری دانشگاه‌ها همبستگی زیادی وجود دارد، پیشنهاد می‌شود برای ارتقای بهره‌وری دانشگاه‌ها در سرمایه‌گذاری‌های تجهیزات و امکانات، به عوامل نرم‌افزاری همچون آموزش‌های لازم برای استفاده مؤثر از آنها توجه شود. در نهایت، راه‌اندازی چرخه مدیریت بهبود بهره‌وری (اندازه‌گیری، ارزیابی و تحلیل، برنامه‌ریزی، اجراء)^۱، در دانشگاه‌ها برای ارتقای بهره‌وری آنها ضرورت زیادی دارد.

واژگان کلیدی: کارایی، بهره‌وری، شاخص بهره‌وری مالم کوئیست^۲، دانشگاه‌های دولتی

* عضو هیئت علمی مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی Email: rahim.dabbagh@gmail.com

** عضو هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبائی Email: hrshoraka@gmail.com

۱. Measuring - Evaluation- Planning- Implementation/ MEPI

۲. Malmquist